

Vergaderjaar 2000–2001

27 400 X

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2001

Nr. 49

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 3 juli 2001

De vaste commissie voor Defensie¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de staatssecretaris van Defensie over zijn brief d.d. 22 juni 2001 over het «Medium Range Anti-Tank (MRAT)» wapensysteem (27 400-X, nr. 45). De staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 3 juli 2001. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van commissie,
Valk

De griffier van de commissie,
De Lange

¹ Samenstelling:

Leden: Van den Berg (SGP), Valk (PvdA), voorzitter, Zijlstra (PvdA), Apostolou (PvdA), Hillen (CDA), Hessing (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Hoekema (D66), Stellingwerf (ChristenUnie), ondervoorzitter, Van Lente (VVD), Verhagen (CDA), M. B. Vos (GroenLinks), Van 't Riet (D66), Van den Doel (VVD), De Haan (CDA), Koenders (PvdA), Van der Knaap (CDA), Harrewijn (GroenLinks), Niederer (VVD), Timmermans (PvdA), van Bommel (SP), Oplaat (VVD), Albayrak (PvdA), Balemans (VVD) en Herrebrugh (PvdA).

Plv. leden: Dittrich (D66), Van Oven (PvdA), Swildens-Rozendaal (PvdA), Arib (PvdA), Leers (CDA), Weisglas (VVD), Eurlings (CDA), Ter Veer (D66), Van Middelkoop (ChristenUnie), De Swart (VVD), Van der Hoeven (CDA), Vendrik (GroenLinks), Bakker (D66), Blaauw (VVD), J. Ten Hoopen (CDA), Hindriks (PvdA), De Pater-van der Meer (CDA), Karimi (GroenLinks), E. Meijer (VVD), Dijkema (PvdA), Marijnissen (SP), Van Baalen (VVD), Van Gijzel (PvdA), Wilders (VVD) en Duivesteijn (PvdA).

1

Was de Javelin behalve in financieel opzicht feitelijk een betere optie dan de Gill?

De Gill en de Javelin voldoen beide aan de gestelde eisen, de Javelin gaat op enige punten de eisen zelfs te boven.

2

Over welke kwaliteiten beschikt de Javelin die bij de Gill ontbreken? Wat is het programma van eisen voor het lichte fire-and-forget systeem?

De Javelin beschikt niet over kwaliteiten die bij de Gill ontbreken.

De eisen gesteld aan het lichte «fire-and-forget»-systeem zijn vastgelegd in twee uitgebreide programma's van eisen voor zowel het systeem als de munitie. Het programma van eisen voor het systeem berust op functionele criteria. De algemene eis is dat het systeem de huidige en toekomstige generatie tanks en pantserinfanterie gevechtsvoertuigen kan uitschakelen. Dat moet kunnen in uiteenlopend terrein, onder verschillende klimatologische omstandigheden en zowel overdag als bij verminderd zicht. De uit te schakelen voertuigen kunnen stilstaan of rijden en kunnen voorzien zijn van explosief reactief pantser.

3

De staatssecretaris rechtvaardigt het niet meer in beschouwing nemen van het laatste Amerikaanse bod omdat dit strijdig zou zijn met de verwervingsprocedure, waarin de «best-and-final-offer» (BAFO) het eindbod is. Is er nooit eerder afgeweken van deze zogenoemde BAFO met eindbod en is er nooit eerder een later aantrekkelijker bod geaccepteerd?

Voor zover mij bekend is Defensie nooit afgeweken van een BAFO om een aantrekkelijker bod te accepteren.

4

Waarom heeft het financiële aspect de doorslag gegeven, mede gezien het verschilbedrag van f 49 miljoen, als op alle andere terreinen de Javelin een betere optie was?

Het verwervingsbeleid van Defensie is gericht op het verschaffen van materieel en diensten voor de gebruikers. Er moet daarbij worden voldaan aan de gestelde eisen, tegen zo laag mogelijke kosten. Uitgangspunt is de operationele behoefte. De voordelen van het Javelin-systeem wegen niet op tegen een extra uitgave van ongeveer f 50 miljoen.

5

Welke zijn de modificaties waarna het Gill systeem zal voldoen aan de gestelde eisen? Op welke manier zijn de vereiste modificaties voorbereid? Welke ervaringen zijn er met het gemodificeerde systeem?

In het kader van een geheimhoudingsovereenkomst tussen Nederland en Israël is het niet mogelijk gegevens over de modificaties openbaar te maken. Een uitzondering hierop vormt een modificatie die specifiek voor Nederland geldt. Het betreft de reductie van de zogenaamde «mal onveilig gebied», het gebied waarbinnen de veiligheid van oefenende eenheden niet gegarandeerd is. Deze aanpassing in de software van het wapensysteem is nodig om te kunnen voldoen aan de eis dat de veiligheidszone niet groter mag zijn dan die van het huidige TOW-systeem.

Met de gemodificeerde systeemdelen hebben reeds succesvolle beproevingen plaatsgevonden. Voorafgaande aan de invoering dienen deze

delen, geïntegreerd in het totale systeem eerst nog een Type Classificatie Programma te ondergaan. Zo'n programma is standaard bij de Navo-landen en het contract voorziet hierin. Het programma zal ongeveer een jaar na plaatsing van de order moeten worden uitgevoerd.

6

Zijn er in geval van de gedeeltelijk indirecte compensatie door de firma Rafaël garanties gegeven?

Voor een deel van de indirecte compensatie zijn als gevolg van de compensatie-onderhandelingen al opdrachten gerealiseerd (ongeveer 11 procent van de opdrachtwaarde), van een ander deel (ongeveer 16 procent) is de compensatie geïdentificeerd en in de bijlage bij de compensatieovereenkomst beschreven. Over ongeveer 44 procent van de compensatie moeten nog afspraken worden gemaakt. In de compensatieovereenkomst is ondubbelzinnig vastgelegd dat Rafaël verplicht is in totaal (direct en indirect) 100 procent compensatie te realiseren.

7

In welke zin zou bij de keuze voor de Gill «in algemene zin de onzekerheid groter zijn»?

Bij een keuze voor de Javelin zou vooraf volledige zekerheid hebben bestaan over 100 procent directe invulling. Voor Rafaël, dat verplicht is ook 100 procent compensatie in te vullen, ligt nog niet uitputtend vast hoe dit gaat gebeuren.

8

Hoe wordt vormgegeven aan controle op de indirecte compensatie?

Het ministerie van Economische Zaken voert de gebruikelijke controle uit op de door Rafaël aangemelde transacties. Met Rafaël is afgesproken om de offset jaarlijks te bezien, waarbij al uitgevoerde en toekomstige transacties worden besproken. Zo is het mogelijk toezicht te houden op de compensatieactiviteiten. Tenslotte is de overeenkomst nog voorzien van een boeteclausule, omdat de oorspronkelijke uitnodiging tot prijsopgaaf dateert van vóór maart 2000.

9

Is de levering van MRAT-systemen en reserve-onderdelen voor de Gill gegarandeerd in geval van toenemende spanningen in Israël of tussen Israël en zijn buurlanden?

De levering is contractueel voor een periode van twintig jaar gegarandeerd. Omdat industrieën in Duitsland en Nederland participeren in de productie is het mogelijk, indien noodzakelijk, de gehele productie naar deze bedrijven te verplaatsen.

10

Overweegt de regering alsnog verwerving van een zwaarder antitank-geleide wapen? Zo nee, welke consequenties heeft dit voor de gevechtskracht?

Nee, hierin voorzien de plannen niet. Dit heeft geen gevolgen voor de gevechtskracht omdat de Leopard 2-gevechtstank een taak heeft in de bestrijding van tanks op lange afstand.

11

Het Gill systeem vereist volgens Defensie een modificatie met beperkt risico. Echter, het Gill systeem maakt gebruik van een zoekkop werkende

met een medium golflengte welke slechts gebruikt wordt in grond-lucht-systemen en niet in grond-grond-systemen waarvoor een lange golflengte vereist is. Kan de regering aangeven waar de genoemde modificatie betrekking op heeft?

De modificatie betreft de reductie van de zogenaamde «mal onveilig gebied». Zie ook vraag 5.

12

Daar de batterijstroomvoorziening van Gill beperkt is zijn er, om gedurende langere tijd met Gill te opereren, meerdere batterijen nodig waardoor het totale gewicht niet meer door één soldaat te tillen is. Ten tijde van de Trigat discussie was dit een halszaak voor de Koninklijke Landmacht. Is dat nu niet langer het geval? Waarom niet?

De gewichtseis aan het MRAT-systeem betreft een volledig operationeel systeem, inclusief één raket. Extra batterijen of raketten voor langdurige inzet zijn hierin niet inbegrepen. Dezelfde eis was gesteld aan de Trigat. Een volledig operationeel Trigat-systeem was te zwaar om aan de gewichtseis te voldoen.

13

Koopt de Koninklijke Landmacht een Israëlisch systeem exclusief of inclusief een draadgeleide mogelijkheid?

De afvuureenheid is geschikt voor het afvuren van draadgeleide raketten en van «fire-and-forget»-raketten. Gezien de inzet van het MRAT-systeem, in bedekt terrein tot 2000 meter, koopt de Koninklijke landmacht uitsluitend raketten van de laatste categorie.

14

Zijn er andere Europese landen die inzake hun eventuele anti-tankwapenbehoefte de voorkeur voor de Gill kenbaar hebben gemaakt?

Sinds de stopzetting van het Trigat-project overleggen de landen die daaraan deelnamen regelmatig over de manier waarop zij in hun MRAT-behoefte zouden kunnen voorzien. Deze landen hebben tot nu toe beperkte evaluaties uitgevoerd. Uit het overleg is niet gebleken dat landen al een keuze hebben gemaakt of een voorkeur hebben voor één van de alternatieven. Finland heeft vorig jaar besloten tot de invoering van de Spike, de fiberoptisch geleide versie van de Gill.

15

Is het juist dat de offertes van zowel Lockheed Martin als Rafaël per 30 juni aflopen? Zo ja, welke consequenties heeft dit, gelet op het feit dat de Kamer de brief van de staatssecretaris na deze datum bespreekt?

Het is juist dat beide offertes op 30 juni zijn afgelopen. Ik heb aan Rafaël verlenging gevraagd.

16

Heeft de regering overwogen uitstel te bedingen met betrekking tot de datum waarop de offertes aflopen?

Beide kandidaten hebben BAFO's aangeboden met een verschil in geldigheid van één maand. Defensie heeft de Amerikaanse overheid verzocht de offerte van Javelin Joint Venture, die de kortste geldigheidsduur had, met één maand te verlengen, zodat de geldigheid van de BAFO's van beide kandidaten op hetzelfde tijdstip zou verlopen.

17 en 18a

Is de regering het eens met de stelling dat wanneer de afloopdatum zou worden uitgesteld ook de laatste offertewijziging van Lockheed Martin kan worden bestudeerd?

Wat is er de reden van dat de laatste offertewijziging van Lockheed Martin niet meer in beschouwing is genomen?

Defensie volgt in het verwervingsproces strikte richtlijnen. Op grond daarvan kunnen leveranciers verzekerd zijn van duidelijkheid en een gelijke behandeling. Dat geldt ook voor het vragen om een BAFO.

In het verwervingstraject van MRAT hebben de leveranciers, nadat Defensie daarom had verzocht, offertes uitgebracht. Tijdens de beoordeling van deze offertes en de voorbereiding van een definitieve keuze hebben beide kandidaten tussentijds nieuwe aanbiedingen gedaan. Om te voorkomen dat leveranciers hun offertes blijven aanpassen en daarmee een besluit onmogelijk maken, wordt hun een BAFO gevraagd. Alle leveranciers kunnen er van uitgaan dat Defensie vervolgens geen aanpassingen aan de offertes zal accepteren en van plan is op grond van deze BAFO's een besluit te nemen. Deze handelwijze is ook ten aanzien van Javelin gevolgd.

18b

Kan de regering iets zeggen over het verschil in prijs tussen de Gill en de Javelin als gevolg van de laatste offertewijziging van Lockheed Martin?

De laatste offertewijziging voor de Javelin betreft een aanbod van de Amerikaanse overheid om een aantal raketten nu niet te leveren maar op verzoek van Nederland in voorkomend geval alsnog te bevoorraden. Dit aanbod past niet in de verwervingsprocedure.

19

Wat is de reden dat juist nu moet worden beslist over de verwerving van een MRAT-systeem? Waarom is niet gewacht met het verwervingsbesluit?

De operationele behoefte van de Koninklijke landmacht aan MRAT-systemen dateert van de jaren tachtig. De voorbereidingsfase van de verwerving is in 1997 begonnen. Inmiddels is aan alle voorwaarden voor een afgewogen besluit voldaan. Het verwervingsproces is zorgvuldig doorlopen en juist daardoor heeft het langer geduurd dan was voorzien. Het zonder meer laten verlopen van de offertetermijnen van de aanbieders zou een hernieuwde start van de verwervingsvoorbereiding betekenen. Dit is zowel operationeel als bestuurlijk ongewenst.

20

De staatssecretaris schrijft dat «het Gill-systeem zal voldoen aan de gestelde eisen na enkele modificaties die reeds zijn voorbereid». Is er een kostenstijging verbonden aan deze modificaties? Is het waar dat de Gill momenteel nog niet gebruiksklaar is? Waarom is niet gewacht met het verwervingsbesluit nadat de modificaties zijn uitgevoerd?

De kosten van deze modificaties komen geheel ten laste van de leverancier.

Sinds 1998 is de Gill in gebruik bij de Israëlische strijdkrachten en zijn aanvankelijk gebleken tekortkomingen verholpen. Finland en Singapore hebben inmiddels de fiberoptisch geleide versie voor de langere afstand, de Spike, aangeschaft. Het Gill-systeem wordt gebruiksklaar in Nederland ingevoerd. Daarvoor moeten alle modificaties zijn uitgevoerd en moet het complete systeem een Type Classificatie Programma ondergaan om vast

te stellen dat het metterdaad aan de eisen voldoet. Omdat de beperking van de «mal onveilig gebied» een specifiek Nederlandse eis is, wordt de benodigde modificatie pas doorgevoerd nadat de bestelling is geplaatst.

21

Hoe zijn de levensduurkosten berekend? Zouden de levensduurkosten van de Gill niet moeten worden aangepast na de betreffende modificaties?

De levensduurkosten omvatten de investeringen en de exploitatiekosten gedurende twintig jaar. Omdat de kosten van de modificaties ten laste komen van de leverancier en in het contract de prijzen voor de raketten en reservedelen voor een langere periode zijn vastgelegd, is aanpassing van de levensduurkosten niet aan de orde.

22

Is de stelling juist -zie onder meer het Financiële Dagblad van 20 juni 2001 – dat de Javelin 12% effectiever is volgens berekeningen van het blad Jane's Defence Weekly? Zo ja, waarom is dan gekozen voor de Gill? Zo nee, waarom is deze stelling onjuist? Heeft dat te maken met inzet-scenario's?

De Javelin is inderdaad effectiever dan de Gill. Dit blijkt uit een effectiviteitsstudie van TNO waarbij, uitgaande van inzet van de systemen in verschillende scenario's, een verschil in effectiviteit is vastgesteld van 14 procent.

Echter omdat ook de Gill voldoet aan de eisen hebben de lagere investerings- en levensduurkosten van de aanbieding van de firma Rafaël de doorslag gegeven.

23

Is het waar dat militairen beter beschermd zijn met de Javelin?

Zowel de Javelin als de Gill zijn «fire-and-forget»-systemen. De mogelijkheid ongemerkt raketten te kunnen afvuren en daarna, voordat een tegenstander de herkomst van de raketten kan bepalen, van positie te veranderen, levert de beste bescherming op voor de bedienaars van antitank-systemen. Voor de individuele schutter is de beschermingsgraad bij beide systemen, vanwege dit fire-and-forget principe, dan ook nagenoeg gelijk.

De Javelin is over het geheel berekend 14 procent effectiever dan de Gill (zie vraag 22). In scenario's dat eenheden in groter verband worden ingezet tegen gemechaniseerde eenheden, biedt de Javelin een hogere beschermingsgraad doordat meer doelen kunnen worden uitgeschakeld.

24

Is de 100% procent directe compensatie zoals door Lockheed Martin is aangeboden niet veel meer waard dan de onbestemde indirecte compensatie door Rafaël?

Het ministerie van Economische Zaken streeft naar zoveel mogelijk zekerheid voor het plaatsen van de opdracht. Aan opdrachten bij de defensie-gerelateerde industrie wordt hierbij door dit departement prioriteit gegeven. Zo beschouwd verdient het door de Javelin Joint Venture aangeboden programma de voorkeur. Zie ook vraag 4.

25

Is de onzekerheid van Gill zowel op het gebied van militaire prestaties als op het financiële en economische (compensatie) gebied geen reden om bij het voorhanden zijn van een gelijkwaardige c.q. beter kwalitatief alter-

natief voor dat laatste alternatief te kiezen?

De onzekerheid van Gill op militair, financieel en economisch gebied zijn dermate beperkt, dat deze vraag negatief beantwoord moet worden.

26

Is het feit dat de potentiële verkoop van het Amerikaanse product veel groter is en waarschijnlijk zal zijn gezien de thuismarkt en de waarschijnlijke aankoop van de Javelin door Groot-Brittannië en Duitsland op korte termijn, niet een extra reden, ook vanwege de directe compensatie-effecten voor het Nederlandse bedrijfsleven, om te kiezen voor de Javelin?

Zoals ook uit het antwoord op vraag 14 blijkt, wordt met zowel Groot-Brittannië als Duitsland periodiek overlegd over de MRAT-behoefte. Hieruit is niet gebleken dat de tot dusver uitgevoerde, beperkte evaluaties al hebben geleid tot een keuze of een voorkeur voor één van de alternatieven.

27

Heeft de regering überhaupt voldoende rekening gehouden met de zwaarwegende belangen van de Nederlandse industrie?

In de algemene afweging zijn de operationele, financiële en industriële aspecten in beschouwing genomen. Met de belangen van de Nederlandse industrie is terdege rekening gehouden. Het financiële voordeel van de aanbidding van Rafaël heeft de doorslag gegeven.

28

Waaruit bestaat de indirecte compensatieorder van Israël?

De overeenkomst met Rafaël bevat een aantal indirecte compensatieprojecten, waarvan enkele al zijn gerealiseerd. De Israëlische overheid heeft ondersteuning toegezegd bij de verwezenlijking van de compensatie. Deze ondersteuning zal grotendeels bestaan uit overheveling van verplichtingen jegens Israël van Amerikaanse bedrijven naar Nederland.

29

Hoe kan de regering garanderen dat een eventuele Israëlische compensatieorder niet strijdig is met het Nederlands Buitenlands beleid?

Een terughoudend wapenexportbeleid maakt deel uit van het Nederlandse buitenlandse beleid. Dat houdt in dat, in verband met de huidige spanningen, de uitvoer van militaire goederen naar deze regio op dit moment onwenselijk is. Met Rafaël en de Israëlische overheid is afgesproken dat de compensatieorders geen militaire export naar Israël zullen omvatten. Deze afspraken zullen in de compensatieovereenkomsten worden vastgelegd.